

بسم الله الرحمن الرحيم

آنچه در ذیل آمده است مجموعه پرسش هایی با موضوع قیام و عاشورای حسینی است که پاسخ آنان از مجموعه آثار بیانی و بنانی حضرت آیت الله جوادی آملی استخراج شده است

1- چرا سفارش کرده اند هر روز زیارت عاشورا بخوانید؟

سرّ این که سفارش کرده اند هر روز زیارت عاشورا بخوانید و نسبت به اهل بیت(ع) تَوَلّی داشته و بر آنان صلوات و درود بفرستید و از دشمنانشان تبری بجوید، برای آن است که طرز فکر معاندان ایشان منفور شود و گرنه هم اکنون سخن از معاویه و یزید نیست تا آنها را لعنت کنیم. نام و یاد آنها رخت بر بسته و قبرشان نیز زباله دانی بیش نیست، الآن سخن از فکر و راه یزید و یزیدیان عصر است.

زن فرعون وقتی که به درگاه الهی دعا کرد، نگفت خدایا مرا فقط از فرعون نجات بده بلکه گفت: «رَبِّ اِیْنِ لِی عُنْدَکَ بَیْتاً فِی الْجَنَّةِ وَنَجِّنِی مِنْ فِرْعَوْنَ وَعَمَلِهِ وَنَجِّنِی مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمِیْنَ» یعنی مرا از فرعون و فرعونیان، که طرفداران سنت سیئه و رفتار ناپسند او هستند، نجات بده. تفکر برای همیشه باقی می ماند هر چند که اسم و عنوانش تغییر پیدا کند.

بعد از تار و مار شدن خوارج در نهروان و خارج شدنشان از صحنه حیات و زندگی، به علی بن ابی طالب(ع) عرض شد: این مقدس های خشک از بین رفتند. فرمود:

«کَلَّا وَاللّٰهِ اِنَّهُمْ نُطْفَ فِیْ اَصْلَابِ الرِّجَالِ وَقَرَارَاتِ النِّسَاءِ کَلَّمَا نَجَمَ مِنْهُمْ قَرْنٌ قُطِعَ، حَتّٰی یَکُوْنَ اٰخِرُهُمْ لُصُوصاً سَلَابِیْن» اینها نطفه هایی هستند در پشت مردان و قرارگاه زنان. هرگاه مقداری از اینها از بین بروند، عده ای دیگر ظهور می کنند تا این که سرانجام کار، سارقان مسلح و رهنمای غارتگر خواهند شد.

اکنون نیز، هم راه سالار شهیدان زنده است و هم مرام و مسلک اموی و مروانی و عباسی وجود دارد. این که سفارش فراوان به اشک ریختن و عزاداری کردن نموده اند برای آن است که اشک بر شهید اشتیاق به شهادت را به همراه دارد، خوی حماسه را در انسان زنده و طعم شهادت را در جان او گوارا می گرداند. چون اشک رنگ کسی را می گیرد که برای او ریخته می شود و همین رنگ را به صاحب اشک نیز می دهد. از این رو انسان حسینی منش، نه ستم می کند و نه ستم می پذیرد. این که عده ای به فکر ظلم کردن یا ظلم پذیری هستند برای آن است که خوی حسینی در آنها نیست و گرنه شیعه حسین بن علی(ع) نه ظلم می کند و نه ظلم می پذیرد. آن کسی که ظلم پذیر است اموی مسلک است چنان که ظالم هم اموی صفت است، هر چند که زمزمه «یا حسین» بر لب داشته باشد. و در قیامت که هر کسی را به نام زمامدارش صدا می زنند:

«يَوْمَ نَدْعُوا كُلَّ أُنَاسٍ بِإِمَامِهِمْ»، شخص ستمگر در صف امویان شرکت می کند. لذا اگر انسان بخواهد بفهمد که راهی راه حضرت حسین بن علی (ع) است یا راهی راه امویان، باید ببیند که در او خوی ستم پذیری یا سلطه گری وجود دارد یا نه. اگر گرایش به این خصلت های زشت را در خود دید باید در اخلاق خود تجدیدنظر کند^۱

2- زیارت قبر امام حسین (ع) به چه میزان در بیان نورانی اهل بیت (ع) تأکید شده است؟

امام صادق (ع) فرمود: امام حسین (ع) را زیارت کنید، هرچند که سالی یک بار باشد؛ زیرا هر کس عارف به حق^۲ او باشد و زیارتش کند، پاداشی جز بهشت ندارد، از رزق واسعی بهره مند می شود و خداوند گشایشی در کار او ایجاد می کند .

امام صادق (ع) فرمود: خداوند چهار هزار فرشته^۳ ژولیده موی غبارغم گرفته را موکل قبر امام حسین (ع) کرده که تا روز قیامت برای او گریه می کنند. پس کسی که عارف به حق آن حضرت باشد و زیارتش کند، آن ملائکه، وی را همراهی می کنند تا او را به مأمنش برسانند، اگر مریض شود صبح هنگام و شبانگاهان عیادتش می کنند و اگر بمیرد تشییع جنازه اش کرده، تا روز قیامت برای وی استغفار می کنند.

همچنین به بشیر فرمود: کسی که قبر حسین بن علی (ع) را همراه با معرفت زیارت کند، همانند کسی است که خدا را در عرش زیارت کرده است؛ «یا بشیر! من زار قبر الحسین بن علی عارفاً بحقه کان کمن زارالله فی عرشه»^۲

3- راز مهلت خواستن سالار شهیدان (ع) در شب عاشورا چه بود؟

امام حسین (ع) با همه سابقه ای که در طول عمر شریف خود در نماز و عبادت داشت، عصر تاسوعا از برادرش حضرت ابوالفضل (ع) خواست یک شب از امویان مهلت بگیرد تا در آن یک شب فقط دعا، نماز، تلاوت قرآن، استغفار و راز و نیاز با خدا داشته باشد؛ «فهو يعلم أنّی کنت قد أحبّ الصّلاه له وتلاوه کتابه وکثره الدعاء والاستغفار». لذا بعد از صحبت ها و اتمام حجت هایی که با اصحاب خودش کرد به خیمه خود برگشت و تمام آن شب را به نماز و استغفار و دعا و تضرع گذراند؛ «ورجع (ع) إلى مکانه فقام لیله کلّها یصلّی ویستغفر ویدعو ویتضرع». چنان که اصحاب آن حضرت نیز این چنین بودند؛ «وقام أصحابه کذلک یصلّون ویدعون ویستغفرون». آنها در آن شب در جوار امام حسین (ع) همانند زنبور عسل، شهد شیرین شهادت را مزمره و نام خدا را در حال رکوع و سجود و قیام و قعود زمزمه می کردند؛ «لهم دویّ کدویّ النحل ما بین راکع وساجد وقائم وقاعد»^۳.

۱ . حماسه و عرفان، ص 310

۲ . ادب فنای مقربان، ص 42

۳ . حماسه و عرفان، ص 243

4- نماز ظهر عاشورای حسینی دارای چه خصوصیات بود؟

در ظهر عاشورا که تنور جنگ به شدت گرم و درگیری و نبرد به نهایت درجه حدت خود رسیده بود، وقتی صحبت از نماز شد، به فکر اقامه نماز افتاد و فرمود: «ذکرت الصلوة جعلک الله من المصلّین نعم هذا أول وقتها ثم قال: سلوهم أن یکفّوا عنّا حتی نصلى»؛ نماز را به یادمان آوردی خدا تو را از نمازگزارانی قرار دهد که به یاد او هستند، بلکه اکنون اول وقت آن است، از دشمنان بخواهید که دست از جنگ بشویند تا نمازمان را بخوانیم. و چون آنها حاضر به تعطیل کردن جنگ نشدند، «سعید بن عبدالله» و «زهیر بن قین» پاسداری از جان امام (ع) در حال نماز را به عهده گرفتند و در نهایت، این دو شهید سعید فدای نماز شدند. این نماز سه خصوصیت جماعت، اول وقت بودن، علنی بودن برجسته داشت⁴

5- چرا باید هر حادثه تلخ و ناگواری را بهانه کرد و برای سالار شهیدان اشک ریخت؟

براساس نقلی معروف از حضرت سکینه (س) بالای بدن مطهر امام حسین (ع)، ایشان به این اصل کلی سفارش کردند که هر حادثه تلخی پیش آمد کرد، آن را بهانه کنید و برای من اشک بریزید: «أو سمعتم بغریب أو شهید فاندبونی». هرگاه داستان غریب یا شهیدی را شنیدید، برای مظلومیت من گریه کنید؛ زیرا اگر امام حسین (ع) به خلافت می‌رسید، دیگر غریب یا شهیدی وجود نداشت.

بنابراین، اصل کلی این است که هر حادثه تلخ و ناگواری را باید بهانه کرد و برای سالار شهیدان اشک ریخت؛ نه آن که افراد داغدیده برای تسکین عواطف و احساسات خود آن حضرت (ع) را بهانه کنند و برای التیام زخم خویش اشک بریزند و ندبه نمایند و بین این دو گونه عزا داری فرق وافر است؛ زیرا محصول یکی تعزیت برای حضرت امام حسین (ع) است و نتیجه دیگری تسلیت برای خود؛ هر چند ممکن است بهانه قرار دادن واقعه جانسوز کربلا هم بی‌اثر نباشد.

وجود مبارک سیدالشهداء (ع) فرمودند: «أنا قتیل العبرة»؛ یعنی من که به هدف احیای حق و امحای باطل کشته شدم، باید عبرت داشته باشم؛ به طوری که چشمان علاقه‌مندان به سالار شهیدان پر از اشک شود و آن اشک فراوان از شبکه چشم خارج گردد و به صورت انسان عبور کند تا عبرت بشود.

این سنت حسنه، آثار فراوانی دارد، از جمله این که محبت اهل بیت (ع) در قلب شیعیان حضور پیدا می‌کند؛ آنگاه دوست امامان معصوم (ع) هرگز فکر و راه و روش آنان را رها نمی‌کند؛ زیرا رهبری جوارح به دست جانحه و

دل است و زمامداری قلب را محبت به عهده می‌گیرد و دلِ دوستان حسین بن علی (ع) جوارح را به صَوْبِ صراط مستقیم رهنمود می‌شود^۵

6- رمز پیروزی واقعه عاشورا در کلام امام سجاد(ع) چگونه بیان گردید؟

وقتی از وجود مبارک امام سجاد(ع) در جلوی دروازه شام سؤال کردند در صحنه کربلا چه کسی پیروز شد؟ فرمود ما، چرا که ما رفتیم حق را زنده کنیم که این کار را هم کردیم لذا اگر خواستی بفهمی چه کسی پیروز شد در هنگام نماز، اذان و اقامه گوش کن تا ببینی نام چه کسی را می‌برند؟ ما رفتیم نام پیغمبر(ص) را زنده کنیم که در این راه موفق هم شدیم.^۶

7- عبارت «و جعلنا و ایاکم من الطالبین لثاره» که در سوگ سالار شهیدان بیان می‌شود به چه مطلبی اشاره دارد؟

ما در مراسم سوگ آن سرور، دو مطلب را عرض می‌کنیم: یکی می‌گوییم: «أعظم الله أجورنا و أجورکم بمصابنا بالحسین(ع)» که این مسئلت اجر صابران است، یکی هم عرض می‌کنیم «و جعلنا و ایاکم من الطالبین لثاره» این بخش دوم یک مطلب پویا و ماناست، در این بخش از خدای سبحان مسئلت می‌کنیم که ما را جزء طالبان خونبهای آن حضرت قرار بدهد؛ خونبها را ولیّ و بازمانده‌ها و فرزندان مقتول می‌گیرند و ما از آن جهت که مکتب حسین را پذیرفتیم فرزند این مکتبیم لذا قبل از طلب ثار، شایستگی فرزند بودن لازم است؛ ما باید فرزند این مکتب باشیم تا خونبها را بخواهیم و این شعار الی یوم القیامه هست؛ یعنی از خدا درخواست می‌کنیم آن توفیق را به ما بدهد که خونبهای کربلا را از قاتلان کربلا بگیریم.^۷

8- در روایت امام عسکری(ع)، خصوصیت کنار هم گرفتن نماز و زیارت اربعین چیست؟

درباره نماز، ذات اقدس الهی، معارف فراوانی را ذکر کرده است. مثلاً فرموده: انسان، فطرتاً موحد است، ولی طبیعت او به هنگام حوادث تلخ، جزع دارد و در حوادث شیرین از خیر جلوگیری می‌کند، مگر انسان‌های نمازگزار که آنان می‌توانند این خوی سرکش طبیعت را تعدیل کنند و از هلع، جزع و منوع بودن به درآیند و مشمول رحمت‌های خاص الهی باشند؛ «إِنَّ الْإِنْسَانَ خَلَقَ هَلُوعاً * إِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ جَزُوعاً * و إِذَا مَسَّهُ الْخَيْرُ مَنُوعاً * إِلَّا الْمَصْلِينَ»

^۵ . شکوفایی عقل در پرتو نهضت حسینی، ص 233

^۶ . جلسه درس اخلاق 94/8/14

^۷ . همان، 94/8/14

زیارت اربعین نیز انسان را از جزوع، هلوع و منوع بودن باز می‌دارد و گفته شد که هدف اساسی سالار شهیدان نیز تعلیم و تزکیهٔ مردم بوده است و در این راه، هم از طریق بیان و بنان اقدام کرد و هم از راه بذل خون جگر که جمع میان این راه‌ها از ویژگی‌های ممتاز آن حضرت (ع) است^۸

9- دو هدف مهمی که در متن زیارت اربعین سالار شهیدان مورد توجه قرار گرفته‌اند کدامند؟

رسالت رسول اکرم (ص) تعلیم کتاب و حکمت از یک سو و تزکیهٔ نفوس مردم از سوی دیگر بود تا هم جاهلان را عالم نماید و هم گمراهان را هدایت کند و در نتیجه، جهل علمی و جهالت عملی را از جامعه جدا سازد. همین دو هدف در متن زیارت اربعین سالار شهیدان تعبیه شد؛ چنان که منشأ ددمنشی منکران رسالت و دشمنان نبوت، حبّ دنیا و شیدایی زرق و برق آن بود و عامل مهمّ توحش منکران ولایت و دشمنان امامت نیز همان غَطْرَسُهُ دنیا و دل‌باختگی به آن بود، که در بخشی از زیارت اربعین به آن اشارت رفته است: «و تَغَطَّرَسَ وَ تَرَدَّى فِي هَوَاهُ»^۹

10- این فراز زیارت اربعین «بَذَلَ مُهْجَتَهُ فَيْكَ لِيَسْتَنْقِذَ عِبَادَكَ مِنَ الْجَهَالَةِ وَ حَيْرَةِ الضَّلَالَةِ» گویای چه مطلبی است؟

نفس ما بیش از دو نیروی اصیل در وجود خود ندارد؛ ما یک نیرویی داریم که او اندیشه و فکر و تفکر و استدلال و قیاس و مانند آن را به عهده دارد و یک نیرویی داریم که عزم و اراده و نیت و اخلاص را تأمین می‌کند.

جزم بدون عزم، عالم بی عمل می‌سازد، عزم بدون جزم، مقدس بی درک می‌سازد، اما در خصوص حسین بن علی (ع) باید گفت ایشان کاری کرد که با یک دست جزم علمی مردم را تأمین کرد و با دست دیگر عزم عملی مردم را بیمه کرد «بَذَلَ مُهْجَتَهُ فَيْكَ لِيَسْتَنْقِذَ عِبَادَكَ مِنَ الْجَهَالَةِ» که مردم بشوند عالم «وَ حَيْرَةِ الضَّلَالَةِ» که بشوند عاقل، و عقل همان است که «عُبِدَ بِهِ الرَّحْمَنُ وَ اكْتُسِبَ بِهِ الْجَنَانُ»^{۱۰}

---

۸. شکوفایی عقل در پرتو نهضت حسینی

۹. همان

۱۰. درس اخلاق 05/09/94